

Onderwijsambassadeur

“Werken in de Bijlmer maakt me een betere vakvrouw”

Dinsdagochtend, kwart over 11. Op basisschool Bijlmerhorst in Amsterdam Bijlmer begint het wekelijkse groepsdoorbroken keuze-uur. Tien kinderen uit de groepen 4 - 8 kiezen vandaag voor poëzie. In de deuropening verwelkomt Debbie Dussel ieder van hen bij naam: “Leuk dat je er bent!” Een glimlach terug, een hand, een knuffel. Een meisje komt vrolijk binnen: “Hoi juf Debbie, ik vond het vorige keer zó leuk, ik kom deze week weer dichten.”

“Vandaag gaan we een speciaal soort gedicht maken, een limerick. Dat is een gedicht van vijf regels met een ritme dat je kunt zingen. Luister maar.” Debbie zingt een paar gedichten van vorige week. “Je hoort het, hè? Een limerick mag lekker grappig zijn, of onzin of een beetje rijmelarij. De woorden hoeven ook niet echt te bestaan, je mag best wat verzinnen.” Als voorbeeld leest ze een gedicht voor waarin ‘struikelen’ rijmt op ‘gebruikelen’. “Is dat echt een woord, ‘gebruikelen’? Nee hè? Je moet eigenlijk zeggen ‘gebruiken’. Maar in een gedicht mag het – en zeker in een limerick. Het belangrijkste is dat je er plezier in hebt!” Ter inspiratie nog een YouTube-filmpje met Tosca Menten en Joshua Douglas. En dan gaan de kinderen zelf aan de slag. Het is 4 december, dus ‘Spanje’ rijmt her en der op ‘oranje’. Ook de combinatie ‘paard’, ‘taart’ en ‘staart’ is populair. Debbie schuift aan bij de een na de ander, leest hardop en ritmisch voor wat er al op het blaadje staat, zingt en helpt met het zinsritme. Ze stimuleert andere kinderen om mee te denken en elkaar op ideeën te brengen. Er wordt veel gelachen. Aan het eind van het keuze-uur heeft iedereen een min of meer zingbare limerick en is tevreden over zichzelf. Ook het meisje dat halverwege het uur helemaal verdrietig voor zich uit zat te staren omdat ze vastliep. Met wat hulp van een ouder meisje lukte het wél. De jongen die pas sinds een maand op school zit in de nieuwkomersklas, leest trots een Engelse limerick voor, waarin ‘Messi’ rijmt op ‘very sexy’. Een ander heeft helemaal de slag te pakken: zij laat ‘dansen’ gevolgd worden door ‘balansen’.

Is dit keuze-uur vaste prik op jullie school?

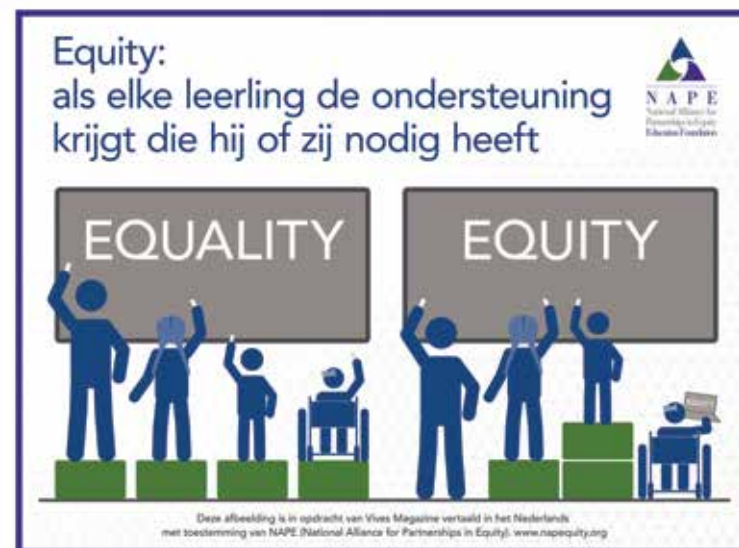
“Ja, dat doen we elke week, dit past in ons pedagogisch klimaat. We werken groepsdoorbroken, met alle kinderen vanaf groep 4. Achtste groepers regelen de inschrijving voor de activiteiten; en sommigen begeleiden er zelf een, zoals vandaag bouwen met K’NEX. Tijdens het keuze-uur werk ik met een kleiner groepje leerlingen, ik heb dan een heel ander soort contact met hen. En kinderen onderling krijgen zo ook meer verbinding met elkaar. Dat komt de sfeer op school ten goede. Elke leerkracht heeft een eigen domein tijdens keuze-uur. Voor mij is dat taal, andere collega’s hebben rekenen, wereldoriëntatie of motoriek. Wel jammer dat er geen budget is om iemand in te huren om bijvoorbeeld robotica te doen met de kinderen. Mijn workshop met limericks van vandaag gaat voornamelijk over het opwekken van plezier en interesse in taal. Het fijne van een limerick is dat je dat lekker in een cadans kunt lezen of zingen. Ik benadruk dat ze een beetje mogen rommelen met verzonden woorden om het te laten passen in het rijm en ritme. En dat het leuk en grappig mag zijn; het ging vandaag ook over scheten en poep... Dat mag allemaal. Ondertussen ontwikkelen ze hun taalgevoel. Dat is het allerbelangrijkst.”

Kababbelen
Ik ben begonnen met dansen
nog even en ik kan balansen.
Ik ben nog een kind,
zo rijm ik op Sint.
O nee! Opgegeten door ganzen!

Samar (9 jaar, groep 6)

Vertel eens meer over de taalontwikkeling van jullie leerlingen?

“Onze school staat in een wijk met veel verschillende culturen, nationaliteiten en talen. Het is niet zozeer het probleem dat er thuis geen Nederlands wordt gesproken; erger is dat veel kinderen opgroeien in een schrale taalomgeving. Veel ouders spreken de eigen thuistaal eigenlijk niet goed. Ouders uit Ghana bijvoorbeeld spreken vaak een mengelmoeisje van gebrekkig Twi, Frans en Engels en een beetje Nederlands. Omdat hun kinderen niet veel gesproken of gezongen Twi om zich heen horen, groeien ze op zonder echte moedertaal-basis. Ze krijgen niet mee hoe rijk een taal kan zijn, doen geen uitgebreide woordenschat op in de eigen taal, ontwikkelen geen taalgevoel en leren niet spelen met taal. Ik noem dat ‘halfталig opgroeien’. Hierdoor kunnen ze ook veel moeilijker een tweede taal, Nederlands, leren. Als ze dan in groep 4 zitten, scoren ze vaak prima op technisch lezen, maar kunnen ze niet vertellen of schrijven over de dingen die ze in een thema geleerd hebben. Ze hebben echt wel de drive en de potentie, maar het komt er niet uit, ze komen niet tot bloei. Daarom besteed ik erg veel aandacht aan het vergroten van de woordenschat; ik lees veel voor en bespreek de boeken met hen; ik praat de hele dag, over alles wat ze doen en wat er gebeurt; en ik stimuleer kinderen om zo veel mogelijk zelf actief taal te gebruiken. Ten opzichte van zeventien jaar geleden, toen ik hier begon in het onderwijs, is het niveau waarmee kinderen binnenkomen

in groep 1 gelukkig wel veel hoger. Destijds moest ik hen de meest simpele begrippen nog aanleren: de kleuren rood, geel en blauw, een cirkel en een vierkant, het woord boom... Dat instroomniveau is inmiddels flink verbeterd, waardoor je meteen verdiepend bezig kunt zijn met kleuters – lang leve de voorschool!”

Je hebt bewust gekozen voor werken in de Bijlmer, hè? Waarom?

“Jazeker! Dit is de wijk waar kinderen het hardst goed onderwijs nodig hebben. De Bijlmer is nog steeds het stadsdeel met de laagste schooladviezen. Dat vind ik heel zorgelijk. Ik wil eraan meewerken dat dat verandert, dat is mijn drive. Ik benoem dat als ‘equity’, eerlijk onderwijs, waarin elk kind de ondersteuning krijgt die hij of zij nodig heeft om van onderwijs te kunnen profiteren. Om kinderen gelijke kansen te geven, moet je ze ongelijk behandelen.

De meeste leerlingen op onze school hebben een lage startpositie, dat moet gecompenseerd worden door de leraar. Ik wil gerichte, maximale ondersteuning geven. En deels lukt dat. Ik kom soms kinderen tegen die ik destijds geholpen heb om hun eerste woordjes Nederlands te leren, die nu mbo of zelfs hbo doen. Dat vind ik geweldig! Dus ik heb bewust gekozen voor werken in de Bijlmer, omdat ik hier het meeste verschil kan maken qua equity. Maar ook omdat het voor mezelf uitdagend is. Hier kan ik mijn vakmanschap ontwikkelen; je moet zoveel weten, kennen en kunnen! Ik heb heel verschillende leerlingen in de klas: ook kinderen die heel snel en op een totaal ander niveau denken. Maar ook ongeconcentreerde kinderen, soms agressieve kinderen, kinderen met sociaal-emotionele moeilijkheden of een thuissituatie die niet makkelijk is. En kinderen die uit oorlogsgebieden – Afghanistan, Syrië – naar Nederland gevlucht zijn. Veelal op zo’n jonge leeftijd, dat ze daar zelf niet veel herinnering aan hebben – maar hun ouders wel. Voor sommigen ben ik degene die veiligheid biedt, bijna een soort ‘tweede moeder’.”

Vertel eens wat meer over je eigen vakmanschap?

“Alle eisen aan kennis, vaardigheden en vakmanschap van een leraar gelden in een wijk als de Bijlmer in het kwadraat. Elk verhaal dat je vertelt moet kloppen – met een begin, midden en eind. Je moet heel goed aansluiten op de voorkennis van je leerlingen, op wat ze weten en wat ze kunnen. Als je alles goed uitlegt in stapjes en met veel voorbeelden, merk je dat je kinderen daarin meekrijgt. Dus ik ben veel tijd gaan besteden aan de ontwikkeling van mijn vakmanschap. Ik maak hele specifieke keuzes: wat doe ik wel in de les, wat doe ik niet, en hoe doe ik dat? Bijvoorbeeld bij de taalles leg ik de oude methode opzij, omdat invuloefeningen weinig toegevoegde waarde hebben voor hun kennis van de wereld. Dus maak ik – vanuit het lesdoel – mijn eigen les. Ik koppel zo’n taalopdracht aan het thema waar we mee bezig zijn. Ik laat hen bijvoorbeeld een verhaal schrijven met de woordenschatwoorden van de week. En als ze een weettekst gaan maken, doen we dat samen, stap-voor-stap en met veel voorbeelden. Ik leer ze eerst een woordveld te maken met wat ze al weten. Dan laat ik hen nadenken over welke vragen ze verder hebben; die schrijven ze op. Ik laat zien wat goede bronnen zijn, op internet of in een encyclopedie of informatieboek. Daarbij verwijs ik naar de vaardigheid om aantekeningen te maken, die ze bij Nieuwsbegrip al geleerd hebben. Met de informatie die ze vinden, gaan ze hun woordveld aanvullen. Daar maken ze zinnen mee, die ze in goed lopende volgorde plaatsen. Dat is de kladversie van hun verhaal. Dan laat ik zien hoe ze op de iPad documenten aan kunnen maken met een wachtwoord, hoe ze er een plaatje in kunnen plakken. Ze typen hun tekst in het net en ik laat zien hoe ze die kunnen printen. Ik begeleid hen naar succes. Kinderen worden er blij van als ze dingen kunnen, dat motiveert hen de volgende keer de lat nog wat hoger te leggen. Al die vaardigheden moeten ze van mij leren, ik kan er niet van uitgaan dat ze dat vanuit thuis wel weten of kunnen. Dus ik moet veel meer expliciete directe instructie geven dan op een andere school. Dat hebben mijn leerlingen nodig om de basis te krijgen waardoor ze het volgende stapje kunnen nemen. Eén les geschiedenis is niet voldoende om te bekijken, dus ik moet het terug laten komen op andere manieren, bij taal bijvoorbeeld.”

Waar zie jij de kracht van Bijlmerhorst?

“Wij zijn een kleine school (200 leerlingen) met kleine groepen. We hebben één groep per jaarlaag, plus twee nieuwkomers groepen. Iedereen kent elkaar, voelt zich verbonden met elkaar. Dat geeft veel veiligheid en een fijne sfeer. Het team is hooggekwalificeerd. Veel collega’s hebben – net als ik – voor, na, of naast de pabo een master gedaan: bijvoorbeeld orthopedagogiek, sociologie of psychologie, een universitaire opleiding Nederlands, of een master Special Educational Needs (SEN).

Jij als leraar bent verantwoordelijk voor het vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische proces in de klas. Omarm dat! 1

Iedereen hier zet zich enorm in voor de kinderen, iedereen heeft diezelfde drive. Zowel iedereen afzonderlijk, als het team in gezamenlijkheid. Iedereen wil equity, alles doen wat nodig is om de kinderen tot bloei te laten komen. We stellen ambitieuze doelen, willen allemaal ons vakmanschap ontwikkelen en zijn bereid daar hard voor te werken. We kijken bij elkaar in de groep, geven en vragen feedback. We ondersteunen elkaar, ook als iemand het even niet meer trekt. We hebben eigenlijk geen lerarentekort. Als er een nieuwe collega bijkomt, zetten we ons er met elkaar voor in om die te begeleiden. Daar hoeft niets over afgesproken te worden, dat doen we gewoon. De teamkamer is onze centrale plek. Daar vindt de professionele dialoog plaats. Tijdens het gezamenlijke lunchuur is het gezellig en is er ruimte om van alles te bespreken. Als iemand een probleem heeft rondom een leerling, dan vragen de anderen door en denken mee over oplossingen. Omdat we allemaal zo autonoom zijn en veel vrijheid krijgen van onze schoolleider, is onze valkuil dat er veel losstaande initiatieven zijn, in plaats van een meer gestructureerde, doorgaande aanpak. Het gevaar is dan dat dingen verwateren. Het is een beetje zoeken: ‘Waar ligt je individuele autonomie en waar ligt de teamautonomie?’ Om die reden zijn we dit jaar begonnen met de methodiek van stichting leerKRACHT. We hopen dat die ons kan helpen om dingen beter te borgen.”

Wat vind jij belangrijke eigenschappen van een schoolleider?

“Ik heb op verschillende scholen gewerkt. Mijn huidige directeur Bart Vervoot is de beste schoolleider die ik gehad heb, dus ik noem maar gewoon op wat ik hem zie doen: hij gaat uit van het vakmanschap en de autonomie van de teamleden. Hij stimuleert dat we kennis vergaren en faciliteert dat. Hij laat ons vrij om dingen uit te proberen. Zelf houdt hij zijn eigen kennis ook goed bij, dus je kan interessante inhoudelijke gesprekken met hem voeren. Hij voorziet teamleden van feedback – en andersom. Je kan tegen hem precies zeggen wat je vindt en wat je denkt. Er is wederzijds vertrouwen en respect, dat werkt heel verbindend. Bart steunt z’n mensen en zorgt ook voor hen. Soms – als hij ziet dat dat nodig is – komt hij een klas binnen en neemt een kwartier de groep over, zodat de leerkracht even rust kan nemen om koffie te halen.”

Ben jij altijd zo’n autonome leraar geweest?

“In januari 2017 kwam het rapport uit van het onderzoek naar werkdruk in het onderwijs. Dat maakte mij wakker: ik ben dus niet de enige die zo veel tijd besteedt aan de kwaliteit van mijn onderwijs, zodat leerlingen hun potentie kunnen waarmaken. Daar is vakmanschap voor nodig, kennis en vaardigheden. Maar ook tijd, ruimte en autonomie; en die laatste drie ervaar je vaak niet als leraar. Toen zag ik de presentatie van Edith Hooge ‘Mijn idee voor Onderwijs’: ‘Autonomie, ofwel professionele ruimte, moet je zelf nemen. Je kunt niet gaan zitten wachten tot die je wordt gegund.’

En ik realiseerde me plots dat autonomie en verantwoordelijkheid bij elkaar horen. Ik ben verantwoordelijk voor het vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische proces in de klas. Die verantwoordelijkheid ben ik gaan nemen, zowel binnen school als daarbuiten. Ik heb me verdiept in de regelgeving, en heb meer kennis vergaard over bijvoorbeeld het waarom en het hoe van expliciete directe instructie en over de referentiedoelen van rekenen. Ik ben actief geworden bij de onderwijsbond en ging op zoek naar onderwijsnetwerken. We moeten het als leraren samen doen met elkaar. Ik vind dat wij ons moeten verenigen. Ik wil niet dat iemand het gesprek voor mij/ons voert en over mij/ons praat, maar wel dat iemand/de bond het gesprek organiseert en ervoor zorgt dat wetenschap, onderwijs en politiek met elkaar verbonden worden.”

Waarmee wil je dit interview afsluiten?

“Ik wil aan al mijn collega’s in het land meegeven: ontwikkel je vakmanschap, pak je professionele autonomie terug, informeer jezelf, lees, vergroot je kennis. Praat met collega’s en ga eens bij hen in de groep kijken, vraag feedback. Haal en deel kennis en ideeën op Twitter, ga naar onderwijs meet-ups. Sta boven de methode. Jij bent verantwoordelijk voor het vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische proces in de klas. Omarm dat!” ■

Debbie Dussel zit al zeventien jaar in het vak. Ze begon als tutor bij de VVE (voor- en vroegschoolse educatie) terwijl ze de deeltijd-pabo volgde. Later deed zij de master SEN-opleiding. Debbie Dussel is actief op Twitter als @Debdus.

Links

De site van Bijlmerhorst: www.bijlmerhorst.nl
Het limerick-filmpje staat op het YouTube-kanaal van Tosca Menten: youtu.be/I2TsHH77maA

De Balie-lezing ‘Mijn idee voor Onderwijs’ van Edith Hooge (28-11-2017) staat op YouTube en Vimeo.

De passage over professionele autonomie die zo’n indruk maakte op Debbie, begint op minuut 31:25. youtu.be/JJ137krzfAo